

1

Villa Zeldenrust, april 1876

Het was mijn eerste ochtend in Zeldenrust. Grietje had me om kwart voor zes met een roffel op mijn deur gewekt en daar schrok ik zo van dat ik met een schreeuw uit mijn bed was gesprongen. Toen mijn blote voeten de koude houten vloerplanken raakten, was ik op slag klaarwakker en realiseerde ik me dat ik niet thuis was, maar dat ik me razendsnel moest aankleden om aan het werk te gaan. Ik mocht op mijn eerste werkdag geen fouten maken.

De opdracht leek eenvoudig: steek het haardvuur aan in de slaapkamer van mevrouw. Dus ging ik zo stil als een sluipende kat, precies zoals Grietje me had geïnstreueerd, over de diensttrap naar boven, deed ik voor de slaapkamerdeur mijn schoenen uit en dacht er zelfs aan daar de krakende plank te ontwijken die ze me had aangewezen. Geruisloos opende ik de deur en sloop op kousenvoeten naar binnen, olielamp in de ene hand en luciferdoosje in de andere. Het voelde vreemd om zomaar de slaapkamer van een ander binnen te gaan, en even borrelden er emoties op die ik nu niet kon gebruiken. Schaamte was misschien wel het dominantst, gevolgd door boosheid. Ik had altijd geweten dat het leven niet eerlijk was, maar dat had alleen voor anderen, voor de pechvogels, gegolden. Ik kon niet geloven dat ik er nu zelf een was. Gefrustreerd schudde ik mijn hoofd. Weg met al die gedachtes, ik mocht me niet laten afleiden. Ik had een taak te

vervullen. Dus klemde ik mijn kaken op elkaar en sloop verder de kamer in, op weg naar de haard.

Even hield ik mijn lamp omhoog om iets meer van de ruimte in me op te kunnen nemen. Net zoals de rest van Zeldenrust zag deze slaapkamer eruit alsof iemand het complete interieur van een middeleeuws kasteel had opgekocht en hier had neergezet. Donkere houten panelen tegen de muren, een streng uitziende forse garderobekast waar zelfs een volwassen man zich prima in kon verschuilen, een stoel die ideaal leek voor een marteling... In het licht van mijn lamp zag het ouderwetse hemelbed er bijna dreigend uit en ik probeerde niet te denken aan de persoon die achter de dikke bedgordijnen lag te slapen. Als ik mevrouw wakker zou maken, dan... Ik wist niet precies wat er dan zou gebeuren, maar ik wist wel dat ik het niet wilde meemaken.

Volgens Grietje lag het hout al klaar, hoefde ik het alleen maar aan te steken en me daarna weer geruisloos uit de voeten te maken. Makkelijker kon bijna niet. Dus sloop ik verder, langs het bed naar de haard aan de andere kant van de kamer.

Eén blik was voldoende om te zien dat die leeg was.

Goed begin, Roosje, hoorde ik Eduard in mijn hoofd grinniken. Nu moet je zelf hout gaan stapelen. Wat kan er in hemelsnaam misgaan?

Even sloot ik mijn ogen en haalde diep adem. *Nu niet, Eduard. Dit is geen moment voor grapjes.*

Ik zette mijn lamp op de schouw en keek naar de koperen emmer op de vloer, die gevuld was met houtblokken en kranten. Stilletjes begon ik in de haard een torentje te bouwen. Ondertussen spitste ik mijn oren. Vanachter de dikke gordijnen van het hemelbed klonk een zware, regelmatige ademhaling die me deed glimlachen. Mevrouw hield blijkbaar van een stevige borrel, want alleen alcohol kon een vrouw zo'n geluid laten voortbrengen. Mooi. Die zou van mijn geritsel met papier en hout niet wakker worden.

Toen mijn toren klaar was keek ik er met trots naar; dit zou mijn eerste zelfgemaakte haardvuur worden. Gauw streek ik een lucifer af en hield die bij het papier. De vlammen begonnen er gulzig aan te likken en al snel vatte het droge hout vlam. Verheugd over dit succes sprong ik op.

Ik zal er altijd bij blijven dat ik het haardstel, dat aan de andere kant van de schouw stond, met geen vinger of ander lichaamsdeel heb aangeraakt. Ik stond er niet eens bij in de buurt. Toch zag ik het nu tergend langzaam en tegelijkertijd te snel voor mijn grijpende handen met zijn pook, bezem, tang en schep kantelen. De herrie waarmee het de grond raakte was oorverdovend.

Daar gaat je dienstbetrekking. Gefeliciteerd, dom gansje, je hebt het precies een kwartier volgehouden.

Paniekerig keek ik van het gereedschap op de vloer naar het ouderwetse hemelbed met zijn dikke gordijnen. De zware ademhaling hoorde ik niet meer, maar verder gebeurde er niets. Ik liet een beetje van mijn ingehouden adem ontsnappen. Zou ze echt zo diep slapen? Hoeveel glazen wijn waren daarvoor nodig geweest?

Net toen ik dacht dat ik ongeschonden weg zou komen, klonk er beweging in het bed en werd een van de gordijnen opzijgeschoven. In het licht van de haard zag ik een hoofd verschijnen. Het was niet het hoofd dat ik verwachtte en op dat moment realiseerde ik me dat ik niet in de slaapkamer van mevrouw stond, maar in een van de gastenkamers. Een man met een volle, donkere baard, een warrige bos haar op zijn hoofd en zwarte wenkbrauwen boven donkere ogen staarde me aan. In het schaarse licht kon ik zijn blik niet lezen.

‘Wie ben jij?’ klonk een diepe stem. ‘Wat doe je hier?’

‘Excusez,’ stamelde ik, en ik hurkte om het haardstel weer overeind te zetten. ‘Ik moest de haard aansteken, ik wilde u niet

wekken.’ Snel hing ik het schepje en de tang weer terug, maar toen ik de pook oppakte liet ik die meteen weer vallen. ‘Au!’ riep ik. ‘Heet!’ Paniekerig blies ik op de palm van mijn hand en mijn ogen vulden zich met tranen.

Er klonk wat gestommel en voordat ik wist wat er gebeurde, hurkte de man naast me neer. Van schrik verstijfde ik, en toen hij gebaarde dat ik mijn hand aan hem moest geven, gehoorzaamde ik zonder nadenken.

‘Eens kijken,’ mompelde hij met gefronste blik, terwijl hij zijn slanke vingers over mijn handpalm liet gaan.

Ik hield mijn adem in. Was dit nu zo’n situatie waar ze jonge dienstmeiden altijd voor waarschuwd? De man was slechts gekleed in een lang katoenen slaaphemd en was zo dichtbij dat ik ieder haartje op zijn gespierde benen kon tellen. Was ik in gevaar? Moest ik rennen?

Net toen mijn spieren zich aanspannen om in actie te komen, liet hij mijn hand los. ‘Er is niets te zien. Doet het nog steeds pijn?’

Haastig stond ik op, zonder hem aan te kijken of antwoord te geven op zijn vraag. ‘Ik moet gaan,’ stamelde ik en ik zette een paar stappen naar achteren. Zou ik zomaar kunnen weglopen, of zou dat de situatie erger maken?

Toen hij opstond realiseerde ik me pas hoe groot hij was en werd ik me er weer pijnlijk bewust van hoe klein van stuk ik zelf was. Als deze man verkeerde bedoelingen had, zou ik nooit heelhuids weg kunnen komen. Mijn hart bonsde in mijn borst en even richtte ik mijn hoofd op en keek ik hem aan. In het licht van het haardvuur dat nu volop brandde, schitterden zijn ogen onder zijn zware wenkbrauwen. Was hij iets van plan met me? Was hij boos? Geamuseerd? Het was moeilijk te zien.

‘Het spijt me,’ mompelde ik en ik gebaarde naar de haard. ‘Ik hoor hier niet te zijn.’

Een van de wenkbrauwen ging omhoog.

Het zweet brak me uit. 'Het ging per ongeluk,' stamelde ik. Toen draaide ik me om, greep de olielamp van de schouw en rende de kamer uit.

2

Zodra ik op de overloop stond en met trillende handen mijn schoenen van de grond opraapte, drong tot me door dat ik een enorme fout had gemaakt die grote consequenties kon hebben.

Lekker bezig, Rampenroosje.

Ik zuchtte. Hou je mond, Ed, of help me. Een van de twee.

Ik keek de donkere overloop door, op zoek naar de deur van mevrouws slaapkamer. Ze leken allemaal op elkaar; ze waren allemaal van hout en allemaal dicht. Ik ging bij de trap staan en dacht aan de instructies van Grietje. Als dat de slaapkamer van meneer was, dan was dat...

Vlug liep ik naar de juiste deur, duwde de klink zo zacht mogelijk naar beneden maar vergat de krakende plank. Misschien dat mevrouw daardoor wakker werd, of had het vallende haardstel in de andere kamer haar al eerder gewekt. In ieder geval verwelkomde ze me vanachter de gordijnen van haar hemelbed met: 'Je bent laat.'

'Het spijt me, mevrouw.' Wat was het vreemd om mezelf zo te horen, zo bedeesd, alsof ik door een uniform aan te trekken vanzelf ging praten als een dienstbode. Ik ademde diep in en liep naar de haard, waar, zoals Grietje had beloofd, het hout en papier inderdaad al in een stapel klaarlag. Ik hurkte, haalde het luciferdoosje uit het zakje van mijn schort en stak het papier aan.

'Laat het niet nog een keer gebeuren.'

'Nee, mevrouw.' Zodra ik zag dat het hout vlam vatte, verliet ik de slaapkamer.

‘Verdorie,’ fluisterde ik toen ik opnieuw mijn voet op de kramende plank zette.

Ik snelde naar beneden en hield even voor de keukendeur halt. Moest ik vertellen over mijn blunder, of beter van niet? Ik keek naar de hand waarmee ik de hete pook had opgeraapt, de hand waar die vreemde meneer zijn vingers over had laten gaan. Er was niets te zien, geen rode afdruk van heet metaal en nu ik erover nadacht, vroeg ik me af of die pook wel echt heet was geweest. Het deed ook helemaal geen pijn meer. Vreemd. Het was bijna alsof het niet gebeurd was, maar ik wist wel beter. Met een zucht duwde ik de deur open en stapte de keuken binnen, waar Jans, de keukenmeid, met haar gespierde handen iets aan het kneden was en Grietje bezig was met het klaarmaken van het ontbijt.

Ik vertelde ze alles. Jans schudde haar hoofd, maar zei niets. Grietje sloeg haar hand voor haar mond. ‘U heeft toch wel de haard bij mevrouw aangestoken?’

‘Ja, ja, dat heb ik gedaan. Maar wie is die man? Zwarte baard, krullend haar, donkere ogen.’ Ik maakte me lang en liet een hand boven mijn hoofd zweven. ‘Groot.’

‘O, da’s m’neer Theodoor, die logeert hier een paar dagen,’ zei Jans.

‘Meneer Theodoor?’

‘De jongste zoon van m’neer en m’vrouw.’ Jans liet een enorme klomp deeg op een plank vallen en begon die omstandig uit te rollen. ‘D’r wordt gaslicht in z’n huis aangelegd. Kwam hier gisteren pas laat aan, jullie twee waren al naar bed.’

‘Meneer Theodoor is hier? Hoelang blijft hij?’ vroeg Grietje en op haar wangen verscheen een blos.

Jans haalde haar schouders op. ‘Weet ’k niet.’

De jongste zoon was hier en ik had hem die ochtend ruw gewekt. Dat kon maar één ding betekenen. Ik liet me op een van de keukenstoelen zakken en legde mijn hoofd op tafel. ‘Denk je

dat hij me laat ontslaan?’ kreunde ik. ‘Wat een ramp. Mijn eerste betrekking en ik ben haar na een paar uur alweer kwijt. Ik kan dit ook helemaal niet. Ik ben hier niet voor gemaakt.’

Ik voelde de warme hand van Grietje op mijn schouder. ‘Kom, juffrouw Arkenbout, niet zo somber. U heeft van meneer Theodor niets te vrezen.’ Ze boog zich naar me toe en fluisterde in mijn oor: ‘Hij staat aan onze kant.’

‘Ik hoor hier niet te zijn.’ Het was daar in die slaapkamer spontaan aan mijn lippen ontsnapt en ik had nog nooit zoiets waars gezegd. Ik hoorde met vriendinnen thee te drinken, boeken te lezen, een nieuwe japon uit te zoeken, me af te vragen welke badplaats we komende zomer zouden bezoeken; ik hoorde in ieder geval niet te werken, mijn handen vies te maken en andermans haarden aan te steken. Niets in mijn leven had me hierop voorbereid, op dit ongeluk. Ik moest zelfs dankbaar zijn dat ik hier was, in Villa Zeldenrust.

Een week eerder had ik kennisgemaakt met het huis en met mevrouw De Wit. Ik had me bij haar gepresenteerd in de ontvangstkamer, een zeer sober ingerichte ruimte zonder tapijten op de vloer, vuur in de haard of gordijnen langs de ramen. Er viel nauwelijks daglicht naar binnen en het gaslicht gaf een wat viezige gele gloed af die opgezogen werd door de bijna zwarte houten panelen tegen de muur. Wie hier werd ontvangen – leveranciers, pachters of dienstmeiden op zoek naar een betrekking – moest zich niet welkom voelen en zo snel mogelijk het pand weer verlaten.

Mevrouw De Wit had me van top tot teen opgenomen, alsof ze een veeboer was die een nieuwe koe kocht. Ik verwachtte bijna dat ze me zou vragen mijn mond open te doen om mijn gebit te inspecteren. Over mijn gebit hoefde ik me geen zorgen te maken, dat was prima onderhouden, maar over de rest wel. Ik was klein,

fijngebouwd, zeker niet sterk en durfde niet te garanderen dat ik het werk van een derde dienstmeid, degene die de zwaarste en vervelendste klussen moest doen, aankon.

Mevrouw leek dezelfde twijfels te koesteren, want ze schudde zijgend haar hoofd, perste haar lippen op elkaar en gebaarde me dat ik kon gaan zitten op een van de spartaans uitziende stoelen terwijl ze zelf plaatsnam achter een leeg bureau. Toen we allebei zaten, keek ze me misprijzend aan.

‘Normaal gesproken nodig ik geen meisjes uit zonder getuigschrift en ervaring,’ begon ze. ‘Je hebt het dan ook volledig aan Grietje te danken dat je hier mag presenteren. Ik heb begrepen dat zij bij jouw familie werkte, voordat...’ Ze maakte een vage beweging met haar hand, waaruit ik opmaakte dat ik iets mocht zeggen.

‘Ze heeft vier jaar bij ons gewerkt, vanaf haar veertiende.’ Ik probeerde mijn stem onder controle te houden. Dit was niet het moment om emotioneel te worden. ‘Onze omstandigheden zijn eind vorig jaar zodanig veranderd dat we haar niet langer in dienst konden houden.’

Mevrouw De Wit kneep haar ogen iets samen. ‘Je vader had een tabakshandel en is failliet gegaan, is het niet? Nu sta je hier en vraagt mij om werk. Is je vader zelf te lui om te werken? Waarom stuurt hij zijn dochter eropuit? Hoe oud ben je eigenlijk?’

Het leek wel alsof ze me opzettelijk pijn wilde doen. Ik wist dat Grietje haar alles al had verteld, maar ze genoot er blijkbaar van om het ook nog uit mijn mond te horen. Ik balde mijn vuisten en vroeg me af of moest ik opstaan en weggaan.

Hou je in, je hebt het geld nodig voor papa en mama. Probeer je niet op de kast te laten jagen.

‘Papa is ziek geworden.’ Mijn stem trilde. ‘Een beroerte. Ik ben eenentwintig jaar.’

Ze kneep haar ogen samen. ‘Juist,’ zei ze zonder enig medele-

ven. 'Niet meer de jongste. Heb je wel ervaring met huishoudelijk werk?'

'Nee mevrouw, maar ik leer snel.' Ik zei het met meer zelfvertrouwen dan ik voelde.

Mevrouw De Wit nam me nogmaals op en ik wist wat er in haar hoofd omging: ik vormde een risico, maar was ook een prijs. Het kwam niet vaak voor dat ze een bediende kon aannemen die uit de hogere klasse afkomstig was, iemand die wist wat de etiquette van haar en anderen verwachtte en zich daar ook naar kon gedragen. Meisjes als ik waren zeldzaam en daardoor zeer gewild. Met mij kon ze pronken; over mij en mijn familie en onze pech kon ze naar hartenlust roddelen met haar vriendinnen. Omdat ik geen ervaring had, kon ze ook nog eens flink over me klagen. Bovendien was het risico klein: als ik het niet aankon, kon ze me zonder pardon op straat zetten.

Met haar felle kraalogen bleef ze me bestuderen, alsof ze in mijn hoofd probeerde te kijken. 'Je kunt volgende week beginnen,' zei ze toen en ze zuchtte alsof ze zich voor me opofferde. 'Je krijgt drie maanden de tijd om jezelf te bewijzen.' Ze ratelde al haar eisen op, mompelde nog iets over mijn driewekelijkse vrije zondagmiddag en het breekgeld dat ik zou ontvangen als ik niets in huis kapot zou maken en stond toen abrupt op.

Toen ik weer buitenstond, was ik uitgeput. Ik zou blij moeten zijn; ik had het doel van die dag bereikt, ik zou volgende week mijn godspenning krijgen, het geld waarmee mijn dienstbetrekking een feit werd, mijn eerste salaris waarmee ik papa en mama kon helpen. Maar zelfs ik, de eeuwige optimist, kon op dat moment geen blijdschap oproepen. Ik was vooral heel erg moe en verdrietig.

De dagen die volgden waren gevuld met voorbereidingen. Op de zondagavond arriveerde ik bij Zeldenrust, met mijn hart in mijn keel en mijn twee zelf aangeschafte dienstjaponnen, schor-

ten en bijpassende onderkleding in een koffertje, samen met een paar boeken die mama er nog vlug in had gedaan. ‘Je weet nooit of je ’s avonds een keertje tijd hebt om te lezen,’ had ze gezegd.

Terwijl ik in de diligence zat die me vanuit de stad naar het dorp bracht, dwong ik mezelf iedere sombere gedachte achter me te laten en tegen de tijd dat we de stad hadden verlaten en het rijtuig vaart kon maken, was ik ervan overtuigd dat het allemaal goed zou komen. Een kort moment liet zelfs de zon zich even zien, alsof die mijn optimisme wilde aanmoedigen. Dit was een nieuw avontuur, maakte ik mezelf wijs. Uit slechte dingen konden ook goede dingen voortkomen. Wie weet welke interessante mensen ik zou ontmoeten, en hoeveel ik zou leren. Nee, dit was een kans voor me, weliswaar geboren uit rampspoed, maar toch een kans. Ik zou hier alleen maar beter van worden. Bovendien zou ik samenwerken met Grietje en zou Zeldenrust daardoor misschien toch een beetje als thuis voelen.

De zon verdween net zo snel als hij gekomen was achter donkergrijze wolken, en het begon te regenen. Ik stapte in het dorp uit, maar moest daarna nog een stuk lopen en toen ik eindelijk voor de dienstingang van Zeldenrust stond, een streng uitziende villa die was opgetrokken uit bruin baksteen en omgeven werd door donkere bossen, voelde ik mijn optimisme samen met het regenwater wegsijpelen.

Grietje had opengedaan en verlegen naar me gelachen. Ik had mijn armen gespreid en even had ze het zichzelf toegestaan om geknuffeld te worden. Toen trok ze haar schort recht en gebaarde me te volgen, naar beneden, de keuken in. Daar maakte ik kennis met Jans, de keukenmeid, die – zo leerde ik later – eind twintig was maar een veel oudere indruk maakte. Ze was klein van stuk maar had de armen van een worstelaar en een diepe, brommende stem. Ze leek me niet onaardig.

‘Zal ik u meteen een rondleiding geven?’ vroeg Grietje zo-

dra ik mijn mantel had uitgedaan en over een stoelleuning had neergelegd. 'Dan heeft u dat alvast gehad.' Dus volgde ik haar door het souterrain, waar behalve de keuken ook de waskamer en voorraadkamers waren, over de begane grond met de ontvangstkamer, eetkamer en salons, naar de eerste verdieping, waar de slaapkamers van de familie waren. Ik verbaasde me over de kou binnen de muren, alsof de villa was achtergebleven in de wintermaanden, en over de stilte die overal heerste, de antieke meubels, de sombere sfeer, de smalle doodlopende gangetjes en trappen op vreemde plekken. Een mausoleum dat was ontworpen als doolhof. Bij mijn kennismaking met mevrouw De Wit had ik nog gedacht dat het aan het natte lenteweer lag, of aan mijn gemoedstoestand, maar nu ik alle kamers had gezien, wist ik het zeker. Zeldenrust was... vijandig, voor zover je dat van een villa kan zeggen. Sommige huizen, zoals de stadswoning die ik een paar maanden eerder had verlaten, zijn als gezellige tantes die je met open armen ontvangen en de thee en taart al klaar hebben staan. Zeldenrust deed me meer denken aan een monster uit een sprookje dat je binnenlokte, je uithongerde en je nooit meer zou laten gaan.

Grietje leek al helemaal gewend aan haar nieuwe omgeving en vertelde me wat ik als derde dienstmeid moest weten en onthouden. Welke kamers waarvoor dienden, waar ik absoluut niet overdag gezien mocht worden en hoe de familie De Wit in elkaar stak. 'Ze hebben volwassen zoons, die wonen hier niet meer,' fluisterde Grietje toen we op de overloop van de eerste verdieping stilhiel. 'Ze zijn dus met zijn tweeën.'

Dat fluisteren was ik van Grietje niet gewend. Bij ons had haar heldere stem altijd door het huis geklonken als het gekwetter van een vogeltje, maar hier leek het alsof ze haar adem inhield.

'Waarom fluisteren we?' fluisterde ik.

Ze haalde haar schouders op. 'Weet ik niet.' Ze wees naar een

dichte deur vlak bij de trap. 'Dit is de slaapkamer van meneer.' Ze draaide zich om en wees naar een andere dichte deur, helemaal aan de andere kant van de overloop. 'Dat is de slaapkamer van mevrouw.'

'Gezellig,' mompelde ik.

Grietje zuchtte. 'Het is hier niet zoals bij u thuis, juffrouw Arkenbout.'

Haar opmerking raakte me. Het 'thuis' dat zij bedoelde bestond niet meer, alleen nog maar in onze herinneringen. Ik zag het mooie grachtenpand weer voor me waar ik was opgegroeid, midden in de stad, omringd door weelde. Het beeld werd verdrongen door het armoedige arbeidershuisje in het armere deel van diezelfde stad, dat nu als 'thuis' gold. Even greep het verdriet, dat ik zo hard had geprobeerd te onderdrukken, me naar de keel. Ik probeerde het weg te slikken.

Kop op, Roosje, hoorde ik Eduard zeggen. Niet zo verdrietig. Wie weet wat de toekomst brengt, houd moed.

Ik rechte mijn rug en legde mijn hand op Grietjes arm. 'Ik wil graag iets met je afspreken,' fluisterde ik. 'Als jij mij juffrouw Arkenbout blijft noemen en u blijft zeggen, noem ik jou vanaf nu juffrouw Italiaander. Vind je dat een goed idee?'

Grietje schudde haar hoofd. 'Het spijt me, ik kan er gewoon niet aan wennen, ik heb u altijd zo genoemd en nu moet ik op eens...' Ze maakte haar zin niet af.

'Ik begrijp dat het verwarrend is, dat vind ik zelf ook, maar probeer er alsjeblieft aan te denken. Stel je voor dat mevrouw De Wit je hoort, dan ontslaat ze me direct, nog voordat ze erachter komt dat ik geen aanleg heb voor het werk van dienstbode.'

'U hebt er echt wel aanleg voor, juffrouw...' Grietje slikte mijn achternaam in. 'Roosje. U moet het alleen nog even leren.'

3

Dat ‘even leren’ was niet zo eenvoudig als Grietje het deed klinken. Die eerste ochtend alleen al moest ik zoveel nieuwe dingen doen dat ik na een paar uur helemaal uitgeput was en iedere spier in mijn lichaam voelde. Nadat Grietje me verzekerd had dat mijn blunder geen gevolgen zou hebben, ging ik weer naar boven en opende ik de gordijnen van de kamers waar niemand lag te slapen, maakte op de begane grond alle haarden schoon en voorzag ze van brandhout, veegde buiten in de regen het bordes, en toen meneer en mevrouw De Wit en hun zoon waren opgestaan, luchtte ik hun bedden en inspecteerde ik hun nachtspiegels. Gelukkig had alleen mevrouw die nacht haar behoefte gedaan. Kokhalzend reinigde ik de pot.

De middag was niet minder zwaar. De bedden moesten opge maakt worden, kamers gestoft en er werden boodschappen afgeleverd die in de voorraadkasten moesten worden opgeborgen. De bellen van meneer en mevrouw rinkelden bijna onophoudelijk en iedere keer vloog Grietje naar boven om te vragen wat ze nodig hadden. Bij alles vroeg ik me af of ik het wel goed deed, of Grietje straks niet al mijn werk opnieuw moest doen, en of die meneer Theodoor toch niet bij zijn moeder had geklaagd over die onhandige dienstmeid die hem zo ruw gewekt had. De knoop in mijn maag die ik al weken bij me droeg, leek deze dag nog strakker aangetrokken dan normaal.

Ik had de zoon van meneer en mevrouw niet meer gezien, hij

was al vroeg vertrokken, maar het beeld van hem in zijn lange nachthemd bleef op mijn netvlies gebrand. Er had van alles kunnen gebeuren en ik voelde een soort dankbaarheid dat hij niet zo'n man bleek te zijn, of in ieder geval geen misbruik had gemaakt van de situatie.

‘Wat bedoelde je toen je zei dat meneer Theodoor aan onze kant stond?’ vroeg ik aan Grietje toen we 's avonds aan de keukentafel zaten voor onze maaltijd. Ik kon met moeite mijn ogen openhouden en het liefst was ik na het eten naar bed gegaan, maar mijn werkdag was nog niet voorbij. We moesten opblijven totdat meneer en mevrouw besloten naar hun slaapkamers te gaan.

‘Meneer Theodoor...’ Grietje zei het met een zucht en haar wangen kleurden opnieuw roze. ‘Hij is gewoon heel aardig. Altijd. Ook als je iets verkeerd doet. Mevrouw daarentegen... Die denkt dat we dieven zijn. Dat we alleen de kans nog niet hebben gehad om iets te stelen. Ze wantrouwt ons bij alles wat we doen.’

Hoever dat wantrouwen ging, leerde ik de volgende ochtend, toen ik door Grietje naar het dorp werd gestuurd om wat boodschappen te doen. Even was ik opgelucht dat ik het donkere huis mocht verlaten, maar toen dacht ik aan mijn kleding... Dit zou de eerste keer zijn dat ik in mijn dienstuniform naar buiten ging en ik kon mezelf niet wijsmaken dat het me niets deed. Als iets uiting gaf aan mijn schaamte, dan was het wel die sobere, praktische japon van blauw-wit gestreept katoen en die fantasieloze zwarte rijglaarsjes eronder. Mijn dunne mantel was te kort om beide te verhullen. Dan had ik het nog niet eens over het onzinnige mutsje op mijn asblonde haar, dat me voor iedere buitenstaander meteen in de juiste bevolkingsgroep plaatste. Ik had net zo goed een bord om mijn nek kunnen hangen met daarop ‘dienstmeid’ geschreven.

‘Moet ik dat echt op?’ had ik aan Grietje gevraagd toen ze me het onding die eerste ochtend had aangereikt.

‘Mevrouw staat erop.’

‘Mag ik er zelf ook op gaan staan?’

Grietje had hoofdschuddend geglimlacht, maar was onvermurwbaar. Dat mutsje moest op, hoeveel grapjes ik er ook over maakte.

Met gemengde gevoelens ging ik op weg naar de winkels in het hart van het dorp, een klein kwartier lopen vanaf de villa. Al na een paar minuten wenste ik dat ik weer terug in Zeldenrust was. Het leek wel herfst, ook al zaten we inmiddels midden in de lente. Door de onstuimige wind moest ik mijn ogen tot spleetjes knijpen tegen het rondvliegende zand en mijn stomme mutsje trok aan mijn haar als een dier dat probeerde te ontsnappen aan een val. Jammer dat Grietje het voordat ik de deur uit ging nog extra stevig had vastgezet met een paar spelden; ik had het zijn vrijheid van harte gegund.

Door het slechte weer was het rustig op straat, maar hoe dichter ik bij mijn bestemming kwam, hoe ongemakkelijker ik me ging voelen. Nog even en ik zou als de dienstbode van mevrouw De Wit mijn eerste boodschappen doen; dan was ik ook voor anderen niet meer dan een dienstmeid en was er echt geen weg meer terug.

Ik besloot te doen alsof ik in een toneelstuk terecht was gekomen, waarin ik speelde dat ik een dienstbode was. Dit uniform was maar tijdelijk, zodra het doek sloot, mocht ik mijn zijden japon weer aan en was ik het die bediend zou worden. Maar eerst moest ik schitteren in deze scène, die misschien wel de sleutel-scène van het hele stuk was, waarin alles voor de toeschouwers duidelijk werd. Mijn optreden moest onvergetelijk worden.

Dus liep ik met opgeheven hoofd de hoofdstraat in en keek rond als een ervaren actrice die het decor en de rekwisieten beoordeelde. Mijn blik viel op een man die even stilstond bij een winkel en ik dook van schrik achter een boom en maakte me zo

klein mogelijk. Wat deed een kennis van papa en mama, die net als wij in de stad woonde, in dit dorp?

Voorzichtig keek ik om de boomstam heen. Daar was hij, in zijn lange bruine mantel, de bolhoed op zijn grijze manen, een wandelstok in zijn vuist geklemd. Zijn naam schoot me even niet te binnen, maar ik wist het zeker dat ik hem kende en ik besloot pas verder te lopen als hij weg was. Toen drukte de man zijn hoed vaster op zijn hoofd en keek vlug om zich heen. Bij het zien van zijn gezicht blies ik mijn ingehouden adem uit en mijn schouders ontspanden. Dit was helemaal niet de kennis van mijn ouders, deze man leek er niet eens op, behalve dan dat grijze haar. Natuurlijk zou ik hier geen bekenden tegenkomen, wat hadden stadse mensen hier te zoeken, bij deze bakker, bij deze slager? Niemand kende me hier. Toch probeerde ik me voor te stellen hoe het zou zijn als ik echt een kennis van mijn ouders zou tegenkomen, of een oude schoolvriendin. Zouden ze me groeten of negeren? Ik wist eigenlijk niet welke van de twee ik erger zou vinden.

Concentreer je nou maar op je taken, hoorde ik Eduard zeggen. *Je ziet wel wat er gebeurt als het gebeurt.*

‘Ja, jij hebt makkelijk praten,’ mompelde ik.

Als derde dienstmeid was ik verantwoordelijk voor de dagelijkse boodschappen, de zaken die niet aan huis bezorgd werden, zoals vlees, groenten en tabak. Grietje en Jans hadden een boodschappenlijst voor me gemaakt en mevrouw had me een paar brieven meegegeven die ik bij bekenden moest afgeven – niet in de brievenbus stoppen, maar ter hand stellen aan de dienstbode die de deur opende. Het eerste adres waar ik moest zijn was een vrijstaande woning van nette proporties, met een ruime tuin eromheen. Bij de voordeur haalde ik diep adem. ‘Stel je niet aan,’ sprak ik mezelf bestraffend toe. ‘Grietje deed dit soort dingen iedere dag voor ons, en heeft zij ooit geklaagd?’ Ik forceerde een glimlach en liet de klopper op de grote, donkergroene voordeur

vallen, terwijl ik de envelop in mijn hand geklemd hield en mijn hoofd probeerde leeg te maken.

Het duurde niet lang voordat de deur geopend werd door een dienstmeid, die me vragend aankeek.

‘Goedemorgen, bericht van mevrouw De Wit voor mevrouw De Vries,’ zei ik terwijl ik de envelop voor haar neus hield. ‘Antwoord per omgaande is niet noodzakelijk.’

Zonder iets te zeggen nam het dienstmeisje de envelop aan en sloot de deur.

Overrompeld bleef ik staan en keek naar de dichte deur. Nou ja, had daar echt geen ‘prettige dag’ vanaf gekund? Ik wist zeker dat als ik daar als juffrouw Roosje Arkenbout aan de deur had gestaan, ze me heel anders had behandeld. ‘Feeks,’ mompelde ik verontwaardigd.

Nadat ik alle adressen had gehad, bij de slager en de bakker mijn bestelling had gehaald en op weg ging naar de groenteman, voelde ik me kleiner dan ik me ooit had gevoeld. Minuscuul, zelfs onder een vergrootglas niet te zien. Ik was simpelweg onzichtbaar. Bijna niemand had me aangekeken, niemand had een fatsoenlijk woord met me gewisseld en ik vond dat zo erg dat ik er inmiddels zelfs naar snakte een oude bekende tegen te komen, hoe ongemakkelijk dat ook zou zijn. Nu was ik niemand. Vernederend, dat was het. Ik onderdrukte de neiging om heel hard te gaan schreeuwen, om iedereen hier op straat te laten weten dat ik wel degelijk bestond, maar ik wist dat ik daarmee mezelf alleen maar in de problemen zou brengen. Wat als mevrouw De Wit zou horen dat ik me als de dorpsgek had gedragen?

De eerste die me die ochtend aankeek, was de groenteman. ‘Ah, de nieuwe van mevrouw De Wit, is het niet?’ vroeg hij toen ik mijn bestelling plaatste.

‘Dat klopt,’ zei ik opgetogen. Zie je nou wel, ik was niet on-

zichtbaar, ik was gewoon een nieuw gezicht waaraan mensen nog even moesten wennen.

‘En, bevalt het tot nu toe?’

‘Dit is mijn tweede dag.’

Achter me begon iemand driftig te fluisteren.

Terwijl de groenteman met mijn bestelling bezig was, ging de winkelbel meerdere keren en werd het steeds drukker in de kleine winkel. Er klonk volop geroezemoes; iedereen leek elkaar hier te kennen en het slechte weer moest natuurlijk besproken worden.

‘Tweede dag, zeg je?’ De groenteman legde de sinaasappels en appels in mijn mand. ‘Dan heb je er waarschijnlijk nog niets van meegekregen.’ Hij keek me met afwachterende blik aan en de gesprekken achter mij vielen abrupt stil.

Ik kreeg het meteen warm. ‘Wat bedoelt u?’

De winkelier boog zich een beetje naar me toe. ‘Zijn er al gekke dingen gebeurd?’ vroeg hij op een samenzweerderig toontje. ‘Onverklaarbare, rare dingen? Misschien vannacht iets gehoord?’

Ik voelde de ogen van de andere klanten in mijn rug prikken.

Was dit een soort test waar iedere nieuwe dienstmeid doorheen moest? Werd hier een soort val gezet en hoopte men nu dat ik erin zou trappen? Of wilde de groenteman zien of ik bereid was over de familie te roddelen en zou hij zijn bevindingen rechtstreeks aan mevrouw rapporteren?

‘Ik weet van niets,’ zei ik kortaf en wendde geïrriteerd mijn blik van hem af. Als hij dacht dat hij me kon uitlokken, dan had hij zich mooi vergist.

Even staarde hij me zwijgend aan. Toen haalde hij zijn schouders op. ‘Ik heb niets gezegd, jongedame,’ zei hij en hij begon de bestelde groenten in mijn mand te doen. ‘Weet wel: ik benijd je niet.’ Hij deed alsof er een rilling over zijn rug liep.

Het rinkelende geluid van de winkelbel verbrak de betovering. Verschrikt keek ik om. Een nieuwe klant stapte binnen en ieder-

een moest een stapje opzij zetten om ruimte te maken. ‘Goede-morgen,’ klonk het luid. Het was alsof die groet iedereen wakker schudde; de wachtende klanten begonnen opnieuw op gedempte toon met elkaar te praten, over het weer, over het nieuwe gemeentehuis dat in de steigers stond, ziekte in de familie, hoe gaat het nu met je dochter?

De groenteman was ondertussen bijna klaar met mijn bestelling en ik ergerde me aan iedere beweging die hij maakte. Als deze man voor orakel wilde spelen, dan moest hij dat maar bij iemand anders doen. Net toen ik dat tegen hem wilde zeggen, boog hij zich weer naar me toe.

‘Als ik je advies mag geven,’ zei hij zachtjes, zodat de andere klanten hem niet hoorden, ‘zorg dan dat je wisselgeld tot op de cent klopt.’ Hij schoof mijn mand over de toonbank naar me toe. ‘Ze komt controleren wat dit gekost heeft.’ Hij knikte naar de boodschappen die tussen ons in stonden. ‘In hoogsteigen persoon.’

Er ontsnapte een lach aan mijn mond. ‘Meent u dat?’ vroeg ik ongelovig.

De groenteman knikte en richtte zijn blik toen op de volgende klant.

‘Dank u wel,’ stamelde ik, terwijl ik mijn overvolle mand op-pakte. Ik wurmde me tussen de andere klanten door en haalde opgelucht adem toen ik weer buiten stond.

Mevrouw De Wit, een van de rijkste inwoners van het dorp, ging zelf bij de groenteman langs – en waarschijnlijk ook de sla-ger, de bakker en de andere adressen waar ik die ochtend was geweest – om te controleren of ik niet een paar cent in mijn eigen zak had gestoken. Het duurde even voordat het tot me doordrong dat dit echt was wat de groenteman bedoelde. Ik schudde mijn hoofd. Zou het werkelijk zo zijn?

Meteen dacht ik aan mama, die Grietje en ons andere perso-

neel altijd had vertrouwd alsof het haar eigen kinderen waren. Nooit was dat vertrouwen beschaamd, ik kon het me in ieder geval niet herinneren. Zou het niet zo zijn dat je terugkreeg wat je in mensen stopte? Zou ik niet eerder geneigd zijn om iets achter te houden als dat toch al van me werd verwacht?

Hoe meer ik over mevrouw De Wit te weten kwam, hoe meer ik me afvroeg in wat voor een huishouden ik terecht was gekomen. Ze betaalde goed, beter dan anderen, maar het leek erop dat haar personeel daar ook een prijs voor betaalde.

Bij de schoenmaker haalde ik een paar rijglaarsjes van mevrouw op die waren verzoold en daarna slofte ik, diep in gedachten verzonken, met de schoenendoos onder de ene arm en de veel te zware mand aan de andere, richting Zeldenrust. Ik had deze keer de wind in de rug en het was alsof iemand me dwong weer terug te gaan. Mijn pas versnelde zonder dat ik daar invloed op had en ik kon het groepje jongens dat wild de hoek om kwam rennen niet ontwijken. Een klein jochie van een jaar of tien botste vol tegen me op en vervolgens werd ik door een grotere jongen opzijgeduwd.

De doos met laarsjes schoot onder mijn arm vandaan en ik verloor de grip op de volle mand. Al mijn boodschappen vlogen eruit. Appels rolden de straat op, sinaasappels kleurden het trottoir oranje, een bloemkool kwam naast me op zijn kop terecht en spruitjes schoten alle kanten op. Ik bleef stokstijf staan, overwelddigd door wat er allemaal gebeurde. Een van de jongens keerde om en plukte een paar sinaasappels van de stoep. Met een grijns en een tik tegen zijn pet ging hij er met zijn vrienden vandoor.

‘Hé, kom terug,’ riep ik, maar de jongen was al te ver weg om me te horen. Op dat moment werden de appels op de weg verpletterd onder de wielen van een voorbijrijdende koets. De koetsier had niets in de gaten.

Als bevroren bleef ik staan. Dit was geen sleutelscène uit een

indrukwekkend toneelstuk, dit leek meer op een slechte grap uit een klucht en ik wist niet of ik moest huilen of lachen.

Lachen, zei Eduard. *Altijd blijven lachen, Rampenroosje.*

Juist op dat moment werd een hoge herenhoed mijn kant op geblazen die precies voor mijn voeten tot stilstand kwam.

‘O,’ zei ik verbaasd en ik bukte om de kachelpijp op te pakken alsof het een onverwacht cadeautje was. Toen ik mijn rug weer strekte stond er een man voor me, een reus bijna, met krullend haar, een volle, donkere baard en intelligente ogen onder prominente wenkbrauwen.

Ik wist meteen wie hij was. ‘Meneer Theodoor de Wit,’ zei ik ademloos.

Hij boog een klein beetje voorover en keek me onderzoekend aan. In zijn blik verscheen herkenning en hij stak zijn hand naar me uit.

Zoals ik zo vaak mijn hand in die van jonge heren had gelegd om een handkus te ontvangen, legde ik nu mijn hand in de zijne. Glimlachend keek ik naar hem op, zag verwarring op zijn gezicht en realiseerde toen pas mijn blunder. Gehaast trok ik mijn hand terug. ‘Het spijt me,’ hakkelde ik en ik voelde mijn wangen in vuur in vlam staan. ‘Ik dacht even...’ Ik keek naar de hoed die ik in mijn andere hand vasthield. ‘U moet deze natuurlijk hebben. Het spijt me enorm,’ herhaalde ik, ‘ik dacht dat u... u weet wel, dat we elkaar begroetten.’

Zijn blik was serieus en hij nam zwijgend de hoed van me aan en plantte die stevig op zijn hoofd. Toen keek hij naar de chaos van mijn boodschappen op de grond. ‘Wat is er gebeurd? Maak je er een gewoonte van om dingen te laten vallen?’ Zijn stem was zwaar en melodius, vol, warm en diep, als een cello in een suite van Bach.

‘Iemand botste tegen me op,’ stamelde ik. ‘Een jongen.’ Ik wees naar het einde van de straat, alsof hij niet allang verdwenen was. ‘Hij nam een paar sinaasappels mee.’

Meneer Theodoor volgde de richting van mijn vinger, nog steeds een wenkbrauw opgetrokken, en zei op droge toon: 'Dat doen jongens, ja. De schelmen. Laat me je helpen.' Voordat ik iets kon doen of zeggen had hij de mand opgepakt en was hij bezig mijn boodschappen, of wat ervan over was, weer terug te stoppen.

'Dat hoeft niet, dat is niet uw... taak. Of werk. Het is mijn werk.' Ik danste om hem heen, maar hij liet zich niet tegenhouden. Hij stapte de straat op en bekeek de kapotgereden appels.

Ik ging naast hem staan en boog voorover. 'Zou uw moeder hier nog iets mee kunnen, denkt u?' vroeg ik, mijn ogen op de ravage gericht. 'Appeltaart, misschien? Appelmoes? Compote?' Ik keek opzij en dacht een kleine glimlach te zien onder zijn baard. 'Nee, hè. Daar was ik al bang voor.'

Weer kwam er een rijtuig aan, dus stapten we terug het trottoir op. Wat er nog van de appels over was geweest, was bijna helemaal verdwenen nadat er voor de tweede keer paardenhoeven en wielen overheen waren gegaan.

Ik raapte de schoenendoos op en keek meneer Theodoor aan. 'Ik verzeker u dat ik echt niet alles laat vallen,' zei ik toen het ratelende geluid van de koets langzaam wegstierf. 'Niet áltijd. Ik kon hier echt niets aan doen, en dat voorval in uw slaapkamer, ik weet echt niet wat er gebeurde. Dat haardstel viel vanzelf om, het was zo vreemd, ik stond er niet eens bij in de buurt, het gebeurde zomaar, er was geen enkele aanleiding toe, misschien dat ik iets te snel opsprong toen ik de haard had aangestoken, maar zo'n haardstel is zwaar, dat valt niet zomaar om bij het eerste de beste vleugje wind, toch?' Ik was bijna buiten adem. 'Wat moet u wel niet van me denken,' verzuchtte ik.

Zwijgend bekeek hij me. 'Ik denk helemaal niks van je,' zei hij en het klonk niet onaardig. 'Ik weet niet eens je naam.'

Hij hield zijn hand uit en deze keer wist ik wat de bedoeling

was. ‘Roosje Arkenbout,’ zei ik en schudde zijn hand.

‘Theodoor de Wit.’ Hij keek me onderzoekend aan. ‘Hoelang werk je voor mijn ouders?’

‘Dit is mijn tweede dag, meneer.’ Ik was er trots op dat ik eraan dacht om ‘meneer’ toe te voegen aan mijn antwoord. Zie nou, ik leerde het wel. Nu was ik het die mijn hand uithield. ‘Ik moet weer terug, meneer. Ik dank u voor uw hulp.’

Meneer Theodoor bleef de mand echter vasthouden en keek me aan. ‘Weet je wat?’ zei hij met een glimlach (deze keer wist ik het zeker). ‘Ik heb ontzettend trek in appels en sinaasappels. Als je hier even wacht, dan ben ik zo terug.’ Zonder mijn reactie af te wachten liep hij naar de groentewinkel.

Verbijsterd keek ik hem na. Wat zou de groenteman er wel niet van denken als hij Theodoor de Wit met zo’n mand – mijn mand – binnen zag lopen? Had hij dat bedoeld met de vreemde dingen die er in Zeldenrust gebeurden?

Nerveus keek ik naar de deur van de winkel. Sneller dan verwacht kwam meneer Theodoor weer naar buiten en in de mand zag ik meer fruit liggen dan er vóór mijn gestuntel in had gezeten. ‘Ik heb er wat extra bij gedaan, zodat de bestelling van mijn moeder klopt en jullie beneden ook wat hebben,’ zei hij toen hij weer naast me stond. Zijn blik verraadde dat hij precies wist hoe zijn moeder in elkaar zat. Hij gaf me de mand. ‘Goed vasthouden,’ zei hij ernstig, alsof hij me de kroonjuwelen overhandigde.

Grietje en Jans zetten me de rest van de dag zo genadeloos aan het werk dat ik geen tijd had om verder over deze vreemde ontmoeting na te denken. Mijn gedachten werden volledig in beslag genomen door de pijn in mijn rug, mijn benen en andere lichaamsdelen die protesteerden na al dat sjouwen, bukken en poetsen. Om tien uur sleepte ik me naar de bovenste verdieping, naar mijn kale en koude meidenkamertje waar mijn oncomfortabele bed met bultig stromatras op me stond te wachten. Ik geloof

niet dat ik ooit sneller in slaap viel dan die avond, toen ik voor het eerst had ervaren wat échte vermoeidheid was.

Toch schrok ik halverwege de nacht wakker. Even dacht ik dat ik in mijn oude slaapkamer was, in het huis waar ik was opgegroeid en waar ik me altijd veilig had geweten. Maar thuis had ik nooit de houten planken van mijn bed dwars door het matras heen gevoeld en waren de lakens waar ik tussen sliep niet zo ruw geweest.

Ik wilde me weer omdraaien om verder te gaan slapen, toen ik het geluid hoorde dat me waarschijnlijk had gewekt. Ergens op onze verdieping klonk een hartverscheurend gehuil dat mijn hart ineen deed krimpen. Wie was er zo verdrietig, kon ik haar helpen, had ze iets nodig? Ik spitste mijn oren. Nee, dat klonk niet als Grietje. Jans dan misschien? Ik probeerde me de robuuste keukenmeid huilend voor te stellen, maar dat lukte me met de beste wil van de wereld niet. Maar ik kende haar pas twee dagen, ik kon niet weten wat voor hartzeer ze bij zich droeg. Ik stond al naast mijn bed om op onderzoek uit te gaan toen het geluid abrupt ophield. Ik hield mijn adem in en luisterde aandachtig, maar het bleef stil. Dus kroop ik weer in bed.

De volgende ochtend zag ik geen sporen van tranen of verdriet bij Grietje en Jans, en ik had geen tijd om me af te vragen of het dan toch gewoon een droom was geweest. Er moest weer gepoetst, geboend en geschrobd worden.